

Reguleringens afmagt og public service-mediernes fornyelse

Bogens sidste del behandler mere indgående mulighederne for at regulere mediasystemet med henblik på at beskytte de truede værdier. Hoffman-Reim giver en grundig, systematisk oversigt over måder at fjernsynet på. Konklusionen er imidlertid ikke just opmuntrende: det slås nemlig fast, at mulighederne for effektiv regulering af kommercielt tv med henblik på at forsvare de truede værdier er yderst beskedne, og at megen medi Lovgivning i virkeligheden snarere er et forsøg på politisk at legitimere herskende tilstande end grundet i reelle ambitioner om at regulere medierne.

Dette lægger for så vidt op til, at forhåbningerne primært rettes mod de offentlige tv-kanaler, som beskrives som et *alternativ* til det markedsbaserede system. Bogens hovedærinde er da også at argumentere for en styrkelse af de eksisterende public service-institutioner. Kravet er, påpeger Blumler og Hoffman-Reim, at public service-fjernsynet bringer sig ud af den nuværende defensive position og besinder sig på at spille en ny og offensiv rolle, som klart adskiller dem fra de kommercielle kanaler. Public service-mediernes skal, som det hedder, *konkurrere komplementært* med kommercielt tv ved at tilbyde et anderledes programmix, hvor masseappellerende programmer kombineres med smalle, målgrupperettede tilbud, og hvor der udelukkende lægges vægt på *kvalitet*. Pointen er, at public service-fjernsynet først og fremmest skal fungere som et *korrektiv* til kommercielt tv, herunder rette op på det »fordrejede« og »banaliserede« virkelighedsbillede, som dette leverer. Som et vigtigt element i denne strategi foreslås indførelse af nye og mere åbne former for kontrol med de offentlige medier, så brugernes interesser og behov kan tilgodeses.

Snacks eller haute cuisine

Overvejelserne over public service-mediernes situation udgør bogens mest perspektivrige del, omend de ideer, der fremlægges, ikke er så nye endda. De er desuden præget af en noget firkantet sort-hvid-modstilling mellem offentligt og privat tv. Ikke blot bliver de private mediers sociale og kulturelle betydning næsten helt ignoreret, men også positive side af samspillet mellem offentligt og privat tv lades ude af betragtning. Tilsvarende bliver public service-fjernsynets muligheder for at styrke kvaliteten af det politiske og kulturelle liv tendentielt overvurderet, og polariseringen mellem de to institutionstyper bliver mere værdiladet end rimeligt er, når det kommercielle fjernsyns programudbud beskrives som »snacks«, mens det offentlige tv's udbud omtales som »haute cuisine«.

Henrik Søndergaard, Institut for Film,
TV og kommunikation, Københavns Universitet

David E. Morrison: *Television and the Gulf War*, Acamedia Research Monograph 7, London: John Libbey, 1992, 100 sider.

C. Dupont, R. m.fl. (red.): *Krigen mod Irak*, Høring på RUC april 1991, Roskilde: GeoRuc, 1992, 112 sider.

Television and the Gulf War er den første delrapport fra en omfattende analyse af TV's dækning af Golfkrigen. Forskningsprojektet, der ledes af David Morrison, omfatter både en seerundersøgelse af den engelske befolknings reception og vurdering af TV's krigsdækning og en kvantitativ indholdsanalyse af hovednyhedsudsendelserne i de seks TV-kanaler, BBC1, BBC2, ITV, Ch.4, CNN og Sky News.

Seerundersøgelsen består af en kombination af survey-interviews på et repræsentativt udsnit af den voksne befolkning og gruppe-diskussioner blandt et mindre udsnit af den voksne befolkning opdelt efter køn, alder og klasse. En tilsvarende undersøgelse men af mindre omfang er foretaget på godt to hundrede børn/unge i alderen 9-15 år. Denne kombination af survey- og gruppe-interview viser sig at være ganske produktiv, da den giver mulighed for både at opnå repræsentativitet og en mere kvalitativ nuancering af seernes vurderinger; de to analyseformers resultater belyser ganske fortrinligt hinanden.

TV var ifølge undersøgelsen den vigtigste nyhedskilde om krigen for englænderne, og de engelske seere var i al væsentlighed tilfredse med TV's dækning: 86% mente, at TV's dækning som helhed var tilfredsstillende. Der var dog også punkter, som seerne var utilfredse med. Ganske overraskende viser det sig, at spørgsmål om mediernes upartiskhed, troværdighed og nøjagtighed *ikke* giver synderlig anledning til kritik. De tre hyppigst fremkomne kritikpunkter var, at Golfkrigen fyldte for meget i TV, at der var for mange gentagelser og at nyhedsdækningen afbrød de normale programmer(!). Den manglende kritik af TV for partiskhed eller unøjagtighed skyldes ikke, at disse spørgsmål opfattes som uvæsentlige, men simpelthen at man synes, at TV klarede den problemstilling tilfredsstillende. Den vigtigste kritik kan sammenfattes til, at TV overdækkede Golfkrigen. Der er endvidere - måske igen overraskende - ikke den store opbakning bag den type direkte nyhedsdækning med stadige »updates«, som kendetegnede den første periode af krigsdækningen. 67% af seerne ønskede, at begivenheder først blev rapporteret i nyheder, når det var blevet helt klart, hvad der var sket, og kun 22% ønskede direkte rapportering af begivenhederne.

Godt halvdelen af befolkningen på tværs af det politiske spektrum mener, at nyhedsmediernes også i

en krig skal anstrenge sig for at være upartiske. »Kun« omkring en fjerdedel af befolkningen mener, at medieerne i en sådan situation skal suspendere upartiskheden og fremhæve den britiske synsvinkel på krigen. Analysen anlægger her et interessant perspektiv, idet den afprøver disse mere generelle vurderinger i en konkret kontekst. Holdninger til censur, upartiskhed, bias m.m. giver først rigtig mening, når det ekspliciteres under hvilke omstændigheder og på hvilken måde censur, bias m.m. vil forekomme. Publikum udspørges om deres synspunkter på upartiskhed i nyhedsreportage i en række tænkte, men konkrete situationer. Det viser sig her, at holdningen til upartiskhed, nøjagtighed etc. er ganske flexible størrelser. Jo større risiko der er for at konkrete oplysninger kan resultere i tab af engelske soldaters liv, desto mindre er opbakningen til en upartisk presse. Tilsvarende afprøver undersøgelsen publikums holdninger til hvilke typer af konkrete oplysninger og billeder, man ønsker eller finder politisk/etisk forsvarelige i forhold til forskellige konkrete situationer.

Børne/ungdomsundersøgelsen koncentrerer sig mere om hvordan denne aldersgruppe mere psykologisk og socialt erfarede og »klarede« Golfkrigen og dens TV-mæssige repræsentation. Hovedkonklusionen er, at relativt få børn og unge synes at have været angste over krigen, og hvor der gives udtryk for angst, var der snarere tale om en mere håndterbar bekymring end egentlige angst-oplevelser. Børn og unge talte ikke så meget med deres forældre om hvad de så om Golfkrigen, men derimod med deres venner og lærerne i skolen. Der var klare kønsforskelle i hvilke temaer og billeder, som drenge og piger lagde mærke til i TV-dækningen. Drengene bed (som man kunne forvente) fat i billederne af militært isenkram, og dette emne var i høj grad afsæt for drengenes diskussion med forældre og venner. Hvor drengene i højere grad fulgte »TV-krigen« som en spændingsfortælling, fulgte pigerne Golfkrigsdækningen på en måde, der mere lignede de voksnes forståelse, dvs. som en repræsentation af en række forskellige reale hændelser.

Den afsluttende kvantitative indholdsanalyse peger på en række problemer i det virkelighedsbillede, som TV leverede. TV-dækningen var entydigt begivenhedsorienteret med fokus på militærets handlinger. TV gav ringe visuelt indtryk af omfanget af dræbte, og der blev fokuseret meget mere på krigens mål end på dens årsager og forhistorie. De mange militære pressebriefings vidner også om militærets store indflydelse på opinionsdannelsen.

Television and the Gulf War giver et særdeles interessant indblik i nogle seervurderinger af TV's Golfkrigsdækning, ligesom dens metodiske design

burde vække interesse inden for den mere kvalitativt orienterede receptionsforskning. Der er ikke tale om nogen synderligt kritisk studie. Den udstrakte holdningsmæssige harmoni mellem den flernationale alliances, herunder Englands krigsførelse, TV-dækningen og seerne problematiseres ikke. Indholdsanalysen giver ellers et godt afsæt for at problematisere den fortolkning, som TV gav af konflikten, og dermed vurdering af bias, upartiskhed etc. Eksempelvis viser indholdsanalysen, at der foregik en overordentlig kraftig personificering af Iraks politik og krigsindsats med Saddam Hussein. En ganske sigende effekt af denne personificering var, at 92% af de engelske børn og unge kunne sige, at Iraks leder hed Saddam Hussein, hvorimod kun 80% af dem vidste, at Mayor var engelsk premierminister. Disse indholdstræk er ikke inddraget i interviewundersøgelsen, hvorfor publikums vurdering af TV-dækningen ikke forsøges kvalificeret gennem påvisning af mulige andre vinkler/vægtninger i TV-dækningen. Man kan naturligvis sige, at det interessante er at vide, hvordan det, der faktisk blev sendt, blev modtaget af seerne, men som analysen selv gør en del ud af at påpege, må vurderinger ses på baggrund af både forventninger og kontekst, og hvis forventninger og kontekst også er ret ensartet formet af de medier, man ønsker at evaluere, ender man i et holdningsmæssigt lukket rum, hvor nødvendige modforestillinger ikke inddrages og bliver parametre for en kritisk vurdering. En række af indholdsanalysens resultater ville med fordel kunne være anvendt i survey-undersøgelsens konkretiserende spørgsmål, men tidsfaktoren har her formentlig været med til at hindre dette.

Høringsrapporten *Krigen mod Irak* indeholder til gengæld en meget kritisk diskussion af Golfkrigen og mediedækningen. Høringen bestod af tre sessioner: Den første om mediernes krigsdækning, hvor Torben Retbøll leverer hovedkritikken og major Svend Bergstein er opponert. Anden session indeholder en diskussion ved Håkon Wiberg af FN's rolle, både historisk og aktuelt, og tredje session rummer en filosofisk diskussion af krigsforebyggelsens dimensioner ved Peter Thielst. Endvidere rummer bogen noget baggrundsmateriale om krigen: En kritisk diskussion af forskellige aspekter ved krigen samt en mere detaljeret problematisering af Iraks mulighed for at producere atomvåben, Klaus Ribbjergs kronik »Åh, sikken dejlig krig«, der muntert og hvast giver tidsånden en på frakken, og nogle kort over Irak og Golfområdet med angivelse af olieproduktion og militæranlæg.

Indlæggende om mediedækningen, som jeg her skal koncentrere mig om, peger på, at sandheden ikke kun er et offer i krig, men også er det i freds-

tid. Krigssituationen indebærer således »kun« en radikalisering af pressens uheldige omgang med sandheden. Torben Retbøll peger endvidere på, at pressen meget velvilligt underkastede sig krigsførelsens militære behov og som sådan var selvcensur et langt alvorligere problem end den egentlige censur. Endvidere siger Retbøll, at effekten af TV's mediedækning var et langt ringere vidensniveau. Dette begrundes i, at amerikanske undersøgelser har vist statistisk sammenhæng mellem højt forbrug af TV og ringe faktisk viden om Golfkrigen, hvorimod folk med mindre TV-forbrug har signifikant bedre viden om krigen.

Major Svend Bergstein, der fast optrådte som militæksperter i DR-TV under Golfkrigen, giver Retbøll ret på langt de fleste punkter. Han er kritisk over for en række af de militære midler, der blev anvendt under krigen, og kalder eksempelvis den flernationale alliances angreb på de flygtende irakiske soldater for »direkte folkeretsstridigt«; en alvorlig episode, som han finder at amerikansk TV gik alt for let henover. Han beretter videre, hvordan han selv måtte arbejde for at overskride den begrænsede militæksperterrolle, han var tiltænkt af DR-TV for at kunne give bredere sikkerhedspolitiske vurderinger. Endvidere tilslutter Bergstein sig Retbølls synspunkter om TV's skadelige indflydelse på seernes åndsevner. Her korrekseres de dog begge af Håkon Wiberg, der, som han siger, et øjeblik tager sin kasket som tidligere professor i sociologi på. Han påpeger det elementære, at statistisk sammenhæng mellem TV-forbrug og viden ikke direkte kan vurderes som årsag og virkning, men snarere afspejler, at personer med et højt TV-forbrug generelt har dårligere uddannelsesmæssige forudsætninger.

Debatten om mediedækningen peger på nogle vigtige problemer, men behandlingen er noget forsimplet. Den kategoriske og polemiske stil, der kendetegner især Retbølls men også andres indlæg var måske mere oplagt på tidspunktet for høringen, hvor debatten stadig var »varm«, men i en bog, der angiveligt vil bidrage til at eftertiden skal få en mere nuanceret forståelse af krigen og mediedækningen virker det ikke særligt produktivt. Retbøll er en af de få herhjemme, der seriøst og minutiøst forsøger at dokumentere misinformation i pressen; men hans opfattelse af, at stat, militær, erhvervsliv og presse i den vestlige verden til enhver tid udgør en nærmest hermetisk tillukket koalition, der manipulerer opinionen, giver eksempelvis ingen forklaring på, at man i efterspillet til Golfkrigen så, at USA som følge af nyhedsdækningen måtte ændre politik og komme kurderne til hjælp. Problemet i Retbølls kategoriske synspunkt er dels, at han ikke kan se nogen som helst positive kvaliteter ved det vestlige

presse, og dels at hans manglende sans for nuancer forhindrer en mere præcis kritik af pressen. Når Retbøll siger, at »massemediernes fører os altid bag lyset« og »sandheden er altid et offer« falder eksempelvis de nye mediemanagementstiltag under Golfkrigen, pool-systemet og presse-briefings, uden for den kritiske analyse; de bliver blot yderligere eksempler i en endeløs dokumentation af pressens løgne, fordrejninger og følgagtighed.

Specielt afsnittet om FN's rolle er oplysende og interessant, men for en bog der eksplicit henvender sig til gymnasiet og HF savner man en grundigere og mere pædagogisk redegørelse for Golfkrigens historiske forudsætninger samt af krigens konsekvenser for de magtpolitiske forhold i Mellemøsten. De optrykte kort bagerst i bogen er for utilgængelige; detaljer om placering af olie- og militærinfrastruktur er næppe af større interesse ud over dens kreds, der i forvejen anskaffer sig den faglitteratur, hvorfra de er optrykt.

Til sidst et lille hip. Cees Hamelink, præsident for den internationale medieforskersammenslutning, IAMCR, konstaterede for nyligt med tanke på Golfkrigen, at det ikke kun er i medierne, at man finder en selektiv opmærksomhed for virkelighedens konflikter og krige. Også medieforskningen har tendens til en sådan »bias«, bl.a. fordi man har tilbøjelighed til at overtage de prioriteringer, som mediernes dagsorden sætter. Udgivelsen af publikationer, der behandler mediernes dækning af Golfkrigen fortsætter i en lind strøm (fire stk. blev anmeldt i sidste nummer af Mediekultur). Hver for sig er bøgerne helt berettigede, men vurderer man den samlede mængde publikationer om emnet kan man godt få en fornemmelse af »overkill«, især fordi mediedækningen af en lang række andre konflikter og krige (f.eks. Iran/Irak-krigen, hele opruddet i Sovjet og Østeuropa, udviklingen i Sydafrika etc.) og dens betydning for opinionsdannelsen er meget ringe belyst. Hvis man ydermere mener, at denne del af medieforskningen også bør fungere som vagthund over for nyhedsformidlingen burde man vel tilsvarende interessere sig for hvilke problemstillinger, konflikter og krige, der kun opnår ringe mediedækning. Golfkrigen var på alle måder – også mediemæssigt – en overordentlig væsentlig begivenhed og fortjener som sådan stor forskningsmæssig opmærksomhed. Men man kunne ønske sig, at medieforskningen i højere grad selv fastlagde dagsordenen for sin egen virksomhed, spørgsmål og interesse.

*Institut for Film,
TV Kommunikation
Stig Hjarvard
Københavns Universitet*

Det internationale er sagen – der kan tekstbehandles mange bøger på den europæiske udvikling

Vincent Porter: *Beyond the Berner Convention: Copyright, Broadcasting and the Single European Market.* John Libbey and Co, 1991, 136 sider, hardback, £15.

Jeremy Tunstall and Michael Palmer: *Media Moguls,* Routhledge, London 1991, 258 s, £35 som hardback, £10,99 som paperback.

Bernt Stubbe Østergaard (ed.): *The Media in Western Europe. The Euromedia Handbook,* Sage, London 1992, 265 s, Paperback, £12,95.

Karen Siune and Wolfgang Treutzschler (eds): *Dynamics of Media Politics. Broadcast and Electronic Media in Western Europe,* Sage, London 1992, 206 s, Paperback, £11,95.

Juraen er det værste!

Det seneste nummer af *European Journal of Communication* (2/92) var et temanummer om »Broadcasting Law in Europe«. Jeg noterede omhyggeligt titlerne til kartoteket, for hvis man nu ved lejlighed blev nødt til at sætte sig ind i nogle af emnerne.

Og nu sidder jeg så med Vincent Porters bog om Berner konventionen og alt, hvad der er fulgt efter den. Der er vist ingen medieforskere med juridisk baggrund og kun få jurister med forstand på medieforhold. Og er man ikke jurist, så er en bog som Porters altså kedelig. Så er det sagt. Men vi ved jo også alle, at ophavsretsproblemer og anden jura, der knytter sig til medierne er helt afgørende. For alle ansatte i medieindustrien og for enhver, der gerne vil forstå medieudviklingen.

Beyond the Berne Convention kunne måske kaldes et komparativt studie af de europæiske love og regler omkring ophavsret sat i relation til forsøget på at integrere medielovgivningen i oprettelsen af det indre marked. Bogen har en historisk dimension, der lægger vægt på de skiftende begrundelser for beskyttelse af ophavsretten – og på britisk lovgivnings indflydelse på Berner konventionen.

Det i mine øjne mest spændende og oplysende for en dansk medieinteresseret er beskrivelsen af spændingerne mellem på den ene side de nationale lovgivninger på ophavsretsområdet og forsøget på at nå frem til en fælleseuropæisk lovgivning med

henblik på det indre marked. Og det er ikke mindst interessant at få påpeget, hvor forskellige tilgange til problemet, der er blevet anlagt af EF-kommissionen, Den europæiske domstol og EF's ministerråd. De forskellige tilganges betydning for den fremtidige EF-harmonisering af konkurrence- og mediepolitik vurderes og diskuteres i bogen.

Bogen rækker til juli 1991, og forfatteren gør selv opmærksom på, at virkeligheden derfor godt på udgivelsestidspunktet kan have overhalet ham med flere omgange. Og det er vel også derfor, Porter lægger større vægt på de historiske udviklingslinier end på de juridiske her-og-nu-tekster og gør sig rosværdige anstrengelser for skelne mellem, hvad der er ophavsretlovgivningens faktiske tilstand, og hvad der er forslag og synspunkter fra de mange interesserede parter.

I bilag gengives de vigtigste konventioner og litteraturlisten har jeg aldrig set mage til: en enorm liste over juridiske dokumenter, love, forordninger m.m. som teksten bygger på.

For de fleste vil bogen være et referenceværk (frem til 91). De meget interesserede vil glæde sig over den historiske sammenhæng som ophavsretsspørgsmålet bliver sat ind i.

Mediemogulerne er de mest spændende

Jerry Tunstalls bog fra 1977, *The Media are American* var ikke voldsomt teoretisk, men som f.eks. de senere af Schillers bøger, factophobende, måske mere dybdeborende journalistik end forskning, men står alligevel for de fleste som et højde- og startpunkt for den medie- og kulturimperialistiske, kritiske litteratur.

Siden har Tunstall bogmæssigt præsenteret de videnskabeligt tungere, *Communication Deregulation* (Blackwell, 1986) og sammen med Michael Palmer, *Liberating Communications*, (NCC Blackwell, 1990).

Nu har Tunstall sammen med Palmer produceret en bog, der groft kan karakteriseres på samme måde som bogen fra 1977 – og som måske kan opnå samme berømmelse og udbredelse som 1977-bogen.

Media Moguls er lidt af en 'kioskbasket' titel, for bogen er delt i to næsten lige store dele, hvoraf den lidt mindre part I i hvert fald ikke handler om mediemoguler. Overskriften på del I er »Western European media industry case studies«.

Case nr 1 bærer overskriften »Western European television and the North Atlantic setting«. Hovedtrækkene vil være kendt for danske læsere, der har fulgt med i EF's mediepolitik fra begyndelsen af 80'erne. Alligevel er den en stor fornøjelse at læse. Det er en glimrende beskrivelse, analyse og kritik med mange gode pointer og detaljer omkring fejl-vurderinger og fejlbeslutninger i EF-regi omkring fastlæggelsen af den europæiske mediepolitik.